

Konfliktanalys:

Terroristorganisationen Euskadi ta Askatasuna (ETA) mot spanska staten

Den baskiska flaggan på en balkong
i Pamplona, Navarra

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	INLEDNING	3
1.1	Syfte och avgränsningar	3
1.2	Huvudsakliga förkortningar och begrepp	3
2.	HISTORIA OCH KONTEXT	4
2.1	Landet, folket och språket	4
2.2	Industriell utveckling och dess påverkan på den baskiska nationalismen	4
2.3	Historia	5
2.3.1	Baskiens historia fram till nationalismens framväxt	5
2.3.2	Den baskiska nationalismens framväxt	6
2.3.3	ETA bildas	8
2.3.4	ETA:s utveckling	9
3.	PARTER	13
3.1	Primära parter	13
3.2	Sekundära parter	13
4	SYMPTOM	13
4.1	Attityder till statens struktur	13
4.2	Attityder till ETA	13
4.3	Parternas beteende	15
4.3.1	ETA:s beteende	16
4.3.2	Spanska statens beteende	16
4.3.3	Sekundära parters beteende	17
4.3.3.1	De politiska partierna	17
4.3.3.2	Frankrike	17
5	OFÖRENLIGHET	18
6	MAKTRELATIONER	18
7	DYNAMIK	19
8	LÖSNINGSFÖRSLAG	20
8.1	Territoriell konfliktlösning	20
8.2	Förhandling	20
8.3	Framtiden	22
9	FAKTABILD	23
9.1	Landet och folket	23
9.2	Författning	23
9.3	Antal dödade i terroristdåd utförda av ETA, 1968-1991	24
9.4	Antal dödade i terroristdåd 1968-1991, totalt	24
9.5	Klassificering av ETA:s dödsoffer 1968-1991	24
9.6	ETA:s medlemsantal	24
	Referenser	25
Bilaga:	Baskien: historisk-kronologisk översikt	26

1. INLEDNING

1.1 Syfte och avgränsningar

I moment II i kursen internationella relationer ingår att göra en konfliktanalysuppgift. Analysen skall baseras på en aktuell konflikt mellan grupper inom en stat, eller mellan stater.

Jag har valt att analysera terroristorganisationen ETA:s verksamhet i Baskien, vilken kan definieras som en väpnad konflikt enligt "Uppsalamodellen", där staten är en part och motparten är en organiserad aktör. Enligt modellen föreligger en väpnad konflikt när stridsfrågan gäller regeringsinnehav eller territorium och att mer än 25 människor dödas i strid under ett år¹. Ett av de fem delkrav ETA har för att upphöra med terrorvåldet gäller frågan om territorium och sedan ETA:s tillkomst 1959 och fram till 1991 har mer än 600 människor fått sätta livet till². Bara under 1980 dödades 93 personer.

Själva analysen är avgränsad till att huvudsakligen gälla perioden från ETA:s födelse fram till slutet på åttiotalet. Analysen baseras till största delen på en bok: *Terrorism in Context*, editor Martha Crenshaw (1995). I ett kapitel, av Goldie Shabad och Francisco José Llera Ramo, behandlas ETA utförligt och vidare beskrivs ett antal undersökningar som kan vara av intresse för analysen.

Det finns mycket litteratur på spanska, vidare rapporteras om ETA så gott som dagligen i massmedia, men på språkliga begränsningar har jag huvudsakligen valt litteratur på engelska och svenska.

Kapitel 2 till 2.3.2, den baskiska nationalismens framväxt, ligger utanför analysuppgiftens ram och är således överkurs, men tas ändå med för att ge bakgrunden till och belysa ett av huvudproblemen, etnisk mobilisering och frigörelse.

1.2 Huvudsakliga förkortningar och begrepp

EAJ - Eusko Alderdi Jatzalea, Baskiska nationalistpartiet, PNV. Puig i Scotini har genomgående i sin bok använt denna förkortning för PNV.

EE - Euskadiko Ezkerra. Nationellt vänsterparti, kritiska till ETA.

EKIN - (att göra) Föregångare till ETA.

EKIN-gruppen - Föregångare till ETA.

ETA - Euscadi ta Askatasuna (Baskien och friheten)

ETA V - Ortodox falang inom ETA som bröt sig ur ETA 1970.

ETA VI - Resultatet efter ETA V utbrytning. ETA VI anslöt sig till Trotskyite Liga Comunista, trotskisterna 1972.

ETA (pm)- politiskt-militära ETA (både politisk och militär kamp)

ETA (m) - det militära ETA.

Euskadi - Baskien

Euskera - det baskiska språket

Fueros - baskiska lagar och rättigheter, byggda på sedvanerätt

HB - Herri Batasuna, (Folklig enhet). ETA:s politiska "anti-system"parti.

KAS - Koordinadora Abertzale Sozialista, den socialistiska patriotiska koordinationskoalitionen.

KAS-alternativet - de fem krav ETA har för att upphöra med våldet.

PNV - Partido Nacionalista Vasco (Baskiska nationalistpartiet).

Vasconia - Bok av Federico Kruwig. Utgångspunkt för ETA:s ideologi.

PSE-PSOE - det baskiska socialistpartiet.

PSOE - det spanska socialistpartiet.

¹ Wallensteen, sid 18

² Shabad & Llera Ramo, sid 411

2. HISTORIA OCH KONTEXT

2.1 Landet, folket och språket

Baskernas land - Euskadi - är ett litet land. Ytan är inte större än 20.439 km², dvs mindre än Småland. Det består av sju olika historiska landskap: Vizcaya, Guipúzcoa, Alava, Navarra, Labourd, Basse-Navarre och Soule. Medan de fyra första landskapen ingår i den spanska staten, tillhör de tre senare Frankrike. Merparten av Baskiens yta - 17.582 km² - ligger dock i Spanien. Bortsett från några korta perioder under medeltiden har de sju baskiska provinserna aldrig utgjort en politisk enhet. Euskadi brukar indelas i två naturliga regioner: den norra och den södra³.

Baskerna har aldrig varit ett talrikt folk. År 1900 bodde i det spanska Baskien en miljon människor. Numera bor där 2,9 miljoner, vilka representerar 7,5% av den totala befolkningen i Spanien. Den mest tätbefolkade provinsen är Vizcaya. Där bor nästa hälften av invånarna i spanska Baskien⁴. I de tre franska provinserna bor 8,2% av befolkningen och ytan utgör 14,3% av territoriet. De fyra baskiska provinserna är indelade i två autonoma, självstyrande regioner, där varje region har olika sociala strukturer, institutioner och och partisystem; Navarra med 17,6% av den baskiska befolkningen och 50,5% av territoriet och Euskadi, bestående av Alava, Guipúzcoa och Vizcaya. Varken Navarra eller Euskadi är etniskt homogena. I Euskadi är ca 30% av befolkningen födda utanför regionen och ytterligare 11% är första generationens basker⁵.

Baskerna har kallats för det gåtfulla folket eftersom ingen riktigt vet varifrån de kommer. En teori är att baskerna föddes ur en blandning av olika föriberiska pyreneiska folkslag. Dagens basker är ett blandfolk som inte skiljer sig nämnvärt i fysiskt avseende från sina nordspanska och sydfranska grannar. Det är dock viktigt att känna till att det i Baskien finns många som anser att baskerna utgör en "ras" för sig⁶.

Baskernas mest särskiljande drag är deras uråldriga språk, euskera, som utgör den enda levande kvarlevan från de språk som talades i Europa före den indoeuropeiska invasionen (omkring 1000-talet f. Kr.). Språket talas idag bara i den norra regionen i Euskadi. I Alava och merparten av Navarra är euskera sedan länge utdött. Euskerans historiska tillbakagång har mindre berott på den spanska och franska statens kulturella förtryck än på att baskerna själva övergav språket. Euskera användes exempelvis aldrig som officiellt språk i kungariket Navarra, baskernas viktigaste politiska skapelse. I de övriga provinserna förekom euskera i det offentliga livet, men skriftspråket var spanska eller franska. Den enda institution som brukat euskera i både tal och skrift har varit kyrkan⁷.

2.2 Industriell utveckling och dess påverkan på den baskiska nationalismen

Baskien var tidigt industrialiserat, jordbruket är bördigt, fisket rikt och folket arbetsamt. Baskien har därför alltid varit ett av Spaniens rikaste områden⁸.

Den äldre baskiska industrin hade sin storhetstid på 1500-talet. Staden Bilbao var på 1500-talet inte bara Kastiliens ledande industriella centrum utan även dess viktigaste hamn. Storhetstiden varade tills Kastilien förlorade sin hegemoni i slutet av samma århundrade.

De tre första årtiondena på 1900-talet var gyllene tider för det baskiska näringslivet. Den baskiska nationalismen, som ideologi och rörelse växte fram ur industrialiseringen. Från att ha varit ett samhälle byggt på småskaligt jordbruk och handel, ändrades det till ett samhälle baserat på gruv-

³ Puig i Scotini, sid 9.

⁴ Ibid, sid 13.

⁵ Shabad & Llera Ramo, sid 413.

⁶ Puig i Scotini, sid 14.

⁷ Ibid, sid 20.

⁸ Gustafsson, sid 256.

näring, tung industri, skeppsbygge och bankväsende. Den påföljande befolkningsökningen gav gynnsamma villkor för den baskiska nationalismen. Vidare ledde industrialiseringen till en ökad etnisk mobilisering och skapade ett annorlunda system för social stratifiering, där en ny klass av baskiska industrialister och finansiärer blev dominerande och snart inkorporerades i den spanska oligarkin. Vidare utvecklades en arbetarklass, när tusentals bönder från andra områden i Spanien flyttade till Baskien. Dessa förändringar innebar ett allvarligt hot mot den traditionella medelklassen och till hegemonin av den katolska och rurala baskiska kulturen. Utmärkande för den baskiska kapitalismen är storskaligheten, den tunga industrins dominans och den höga monopoliseringsgraden. Denna sk baskiska oligarkin utgör en nyckelgrupp i Euskadis nutida politiska drama⁹.

En annan period av snabb social och ekonomisk transformering skedde under den sk ekonomiska "boomen" mellan 1960-1975. Befolkningen i Euskadi växte med 44%. Åter igen var immigrationen från andra delar av Spanien en viktig faktor till befolkningstillväxten. År 1975 var endast 51% av de som bodde i de tre provinserna av baskisk härkomst, 8% var av blandad härkomst, 11% var första generationens basker och 30% var födda i andra delar av Spanien. Som ett resultat av den "andra" industriella revolutionen, ökade den aktiva befolkningen i Euskadi med 25,2% mellan 1960-1975, när motsvarande ökning i övriga Spanien endast var 9%. Den sektoriella fördelningen av den ökade arbetsstyrkan ändrade åter igen radikal det baskiska samhället och hade betydelsefull inverkan på den baskiska nationalismen under den sena Franco-perioden och under övergången till demokrati¹⁰.

1974 kom den baskiska ekonomin i kris. Krisfaktorerna är både externa (oljekrisen) och interna (den politiska oron, som skrämt iväg många företagare). Den ekonomiska krisen var mer svårlöst i Baskien än på andra håll. De värst drabbade branscherna råkade vara de bärande i ekonomin och den rådande politiska oron störde genomförandet av den ofrånkomliga strukturomvandlingen. Den stora arbetslösheten, den väldiga miljöförstörelsen i storstadsområdena och de dystra framtidsutsikterna för ungdomen ses av många forskare som viktiga faktorer bakom det politiska våldet¹¹.

2.3 Historia

2.3.1 Baskiens historia fram till nationalismens framväxt

Baskerna har under långa perioder varit ganska oberoende och självständiga. När romarna ockuperade Iberiska halvön ca år 200 f Kr fick de under drygt tre sekler behålla förhållandevis stor självständighet. Baskernas relationer till de araber som på 700-talet bemäktigade sig halvön blev till en början lika goda som de varit till romarna. Under ett par århundraden var därför den enda fiende som baskerna hade på halvön den kristna ministaten Asturien. De fredliga förbindelserna med araberna underlättade baskernas kamp mot det karolingiska väldet. År 824 grundades furstendömet Pamploña, sedermera kungariket Navarra. Det baskiska kungariket uppnådde sin storhetstid med Sancho III den store (1004-1035), som lyckades samla alla basker under en gemensam stat. Under denna period förvandlades Navarra till den starkaste och mest utvecklade staten på halvön och Sancho III kunde mot slutet av sin regeringstid härska över hela det kristna Spanien utom de katalanska grevskapen. Storhetstiden varade fram till 1076 då riket styckades av Kastilien och Aragonien. 1134 kunde dock Navarra återuppstå tack vare García el Restaurador (1134-50). Denne kung lyckades även återta Alava, Guipúzcoa och Vizcaya samt definitivt driva ut araberna. Navarra bevarade sin självständighet till år 1521, men som obetydlig stat. De viktigaste följderna av den navarriska statens

⁹ Puig i Scotini, sid 17, Shabad & Llera Ramo, sid 416.

¹⁰ Shabad & Llera Ramo, sid 416.

¹¹ Puig i Scotini, sid 19-20, Shabad & Llera Ramo, sid 417.

försvagning blev att de flesta baskiska områdena i fortsättningen måste leva under främmande herravälde och nästan utan förbindelse med varandra. Detta innebar att olikheterna och splittringen mellan de olika baskiska folken gjordes bestående och institutionaliserades¹². De tre provinserna Vizcaya, Guipúzcoa och Alava, som på 1200- och 1300-talen övergick till Kastilien kunde fortsätta att styra sig själva och leva under sina egna lagar såsom de alltid hade gjort.

Under skyddet av sina lagar och privilegier, sk fueros, åtnjöt den baskiska befolkningen betydande rättigheter och privilegier. Dessa lagar tillförsäkrade baskerna bl a rätten att hålla lantdag, att själva utse sina ämbetsmän och utöva rättsskipning. De representativa baskiska församlingarna, Las Juntas Generales, ägde vidare rätten att vägra åtlyda dekret mot sedvanerätten enligt formeln "man lyder det, men man utför det inte". Samtliga invånare i de tre provinserna var dessutom befriade från att i vanlig ordning erlägga skatter till staten och från att fullgöra krigstjänstgöring utanför den egna provinsens gränser. På 1500-talet inkluderades i Vizcayas och Guipúzcoas respektive fuero ett unikt privilegium: alla vizcayaner och guipuzcoaner skulle framöver betraktas som hidalgos, adliga. Slutligen försåg fueros baskerna med en betydande rättstrygghet som förklarade de tre provinserna som frihandelszon. Lagarna byggde huvudsakligen på baskernas sedvanerätt, en uråldrig, av romerska och germanska sedvänjor lindrigt påverkad hävd. Med tiden kom fueros dock att kompletteras med nya rättigheter och privilegier, beviljade av de kastilianska kungarna¹³.

Under nästan sex sekler var baskernas förhållande till Kastilien/Spanien i det närmaste problemfritt. Kastilien respekterade deras Fuegos och dessutom tjänade baskerna mycket på att lyda under den mäktiga kastilianska nationen. Utöver den baskiska ekonomins utveckling i nära anknytning till den kastilianska expansionismen gjorde även många basker storartade karriärer i statens och kyrkans tjänst. Under 1700-talet betraktades tillhörigheten till den spanska staten alltså som något givet och oproblemiskt¹⁴.

Centralmakten avskaffade fueros i samband med de sk karlistkrigen på 1800-talet, 700 år efter de upprättades. De faktiska konsekvenserna var katastrofala för de flesta basker. En stor del av bönderna blev ruinerade när de berövades sin skattefrihet, sina allmänningar och sina billiga importvaror. Prästerna förlorade sin förr självklara "ledande roll". Bara i städerna fanns det grupper som tjänade på den liberala omvälvningen: köpmän som nu fick tillgång till jorden och rätten att exportera Vizcayas järnmalm, industriidkare vars produktion var inriktad på export till Kastilien, osv. Men även i städerna fanns det många som drabbades hårt av förlusten av skattefriheten och de billiga livsmedlen¹⁵.

2.3.2 Den baskiska nationalismens framväxt

Fuegos avskaffande och det klimat av sorg, bedrövelse och frustration som spred sig i det spanska Baskien efter det karlistiska nederlaget utgör den allmänna bakgrunden till den nationalism som föddes i Vizcaya på 1880- och 1890-talen. Det var en försvarsreaktion mot en stat, som i baskernas ögon framstod som svekfull, omoralisk, inkompetent och svag samt en reaktion mot en utveckling, som för baskerna syntes medföra slutet på deras egenart. De första att lyfta den nationalistiska facklan var jauntxos, den gamla styrande klassen. Till jauntxos fiender hörde centralmakten, liberalismen, de spanska invandrarna och de baskiska storkapitalisterna som hölls ansvariga för invandringen. Den baskiska nationalismen var således till en början reaktionär, ultraklerikal,

¹² Puig i Scotini, sid 34-37.

¹³ Ibid, sid 38-39.

¹⁴ Ibid, sid 44.

¹⁵ Puig i Scotini, sid 42, Shabad & Llera Ramo, sid 417.

antikapitalistisk, våldsamt antispansk och rasistisk. Därmed var den också dömd till att länge inte kunna räkna med vare sig de baskiska storföretagarnas stöd eller den spanska vänsterns förståelse.

Den baskiska nationalismens födelse och första trevande steg är intimt förknippade med Sabino de Aranas (1865-1903) gestalt. Nästan allt i den baskiska nationalismen, från ideologin till namnet Euskadi (den baskiska jorden) som gemensam beteckning för de sju baskiska provinserna, är hans skapelse¹⁶. 1892 bildade han Partido Nacionalista Vasco (PNV). Från början var den baskiska nationalismen, formulerad av Arana, extremt etnocentrerad. Den koncentrerade sig kring rekonstruktionen av en kollektiv identitet baserad på det baskiska språket, rasåtskillnad, ultra-katolicism och total förkastelse för allt som var spanskt (inklusive de spansktalade emigranterna i Baskien¹⁷).

PNV kunde se sina krafter och sitt inflytande växa sakta men säkert, nationalistpartiet lyckades göra betydande inbrytningar inom prästerskapet och medelklassen. Vidare kunde partiet för första gången förankra sig i Guipúzcoa och även, fast i mindre utsträckning, i Alava och Navarra. År 1910 splittrades partiet i två fraktioner, en moderat och en radikal. Den moderata fraktionen förespråkade samarbete med den spanska högern i kampen mot liberalernas antiklerikala lagstiftning och mot den växande socialistiska faran. De tog även avstånd från den "allt eller intet"-politik som de ansåg att partiet förde. Den radikala fraktionen slog vakt om ortodoxin och ville inte veta av något samarbete med vare sig den spanska högern eller den baskiska oligarkin¹⁸.

Vid första världskrigets utbrott var den baskiska nationalismen, kvantitativt sett, ännu tämligen svag och kunde inte mäta sig med monarkisterna, karlisterna och socialisterna i Baskien. Men PNV hade sin splittring till trots hunnit utveckla sig till den kanske mest välorganiserade politiska kraften på hela pyreneiska halvön. Tiden under första världskriget och fram till 1920 var allmänt sett gynnsam för nationalisterna. Det nationalistiska uppsvinget varade så länge nationalisterna förmådde nära hoppet om en snabb uppgörelse med Madrid om den baskiska autonomin efter det att katalanerna fått sin. Den väntade uppgörelsen om den katalanska autonomin uteblev emellertid. År 1923 lamslogs rörelsen helt av general Primo de Rivera som grep makten genom en statskupp och omedelbart utfärdade ett generellt förbud mot all politisk verksamhet. Tjugotalet var dock inte ett förlorat årtionde. Bakom parollen "Givel egiak ekatxari" (Vänd stormen ryggen) en baskisk kulturrevolution. Inom loppet av några få år skapades en uppsjö av civila sammanslutningar som snart kom att fungera som ett "motsamhälle" till det etablerade spanska. Med detta "motsamhälle" fick baskerna för första gången i modern tid en konkurrenskraftig nationell kultur och ett nationellt medvetande. Nationalisterna, å sin sida, fick en bred folklig bas att falla tillbaka på, något som de dittills hade saknat¹⁹. I detta motsamhälle legitimerades våldet som ett svar på förtrycket av den spanska staten och gjordes helig med religiös symbolik genom aktivt stöd av det lägre prästerskapet²⁰.

Efter Primo de Riveras avgång i januari 1930 kunde nationalisterna åter verka fritt och redan i november samma år förmådde de två nationalistorganisationerna övervinna sina värsta motsättningar och slå sig samman på nytt. Den nye partiordföranden: José Antonio Aguirre förnyade det återförenade PNV och gjorde partiet praktiskt taget fritt från de ultrareaktionära, teokratiska och rasistiska inslag. Förhandlingarna om den baskiska autonomin återupptogs efter folkfrontens seger i valet i februari 1936. När det bara återstod tekniska detaljer för att det spanska parlamentet skulle godkänna självstyret kom generalernas uppror den 18 juli 1936 och förhandlingarna måste avbrytas på nytt. Under valrörelsen i februari hade PNV förklarat att partiet skulle ställa sig neutralt i händelse av en konflikt mellan högern och vänstern i Spanien. När inbördeskriget bröt ut visade det

¹⁶ Puig i Scotini, sid 45.

¹⁷ Shabad & Llera Ramo, sid 418.

¹⁸ Puig i Scotini, sid 50.

¹⁹ Ibid, sid 51-52.

²⁰ Shabad & Llera Ramo, sid 423.

sig dock helt omöjligt för nationalisterna att hålla sig utanför denna “spanska” konflikt. Om inte annat, därför att det viktigaste målet för de revolterande högerkrafterna just var att sätta stopp för “separatismen” i Baskien och Katalonien.

Den autonomi som blev formellt godkänd av det spanska parlamentet den 1 oktober 1936 gällde på pappret de tre vasco-gadiska provinserna (Navarra hade sedan 1932 hamnat utanför förhandlingarna). I praktiken gällde den emellertid enbart provinsen Vizcaya, eftersom Alava och merparten av Guipúzcoa hölls av Francos styrkor. Det autonoma Euskadi fick i nationalistledaren José Antonio Aguirre sin första president och regering den 7 oktober 1936²¹.

Det autonoma Euskadis historia är kort och slutet tragiskt. Så länge Euskadi inte utsattes för några militära angrepp fungerade autonomi. När general Mola inledde sin offensiv mot Euskadi den 31 mars 1937 ändrades situationen radikalt. Den goda samarbetsanda som hade rått mellan de olika krafterna som ingick i koalitionsregeringen försvann i samma takt som de illa utrustade och dåligt organiserade baskiska styrkorna måste överlämna sina ställningar till fienden, (som mest utgjordes av navarriska karlister, dvs andra basker). Det slutliga nederlaget kom den 19 juni 1937 då Bilbao slutligen föll²².

Tiden efter Francos seger utsattes Euskadi för ett grymt förtryck. Hundratals tillfångatagna republikaner och nationalister avrättades efter summariska rättegångar. Fängelserna fylldes med tusentals politiska fångar. Barnen tvingades att bli medlemmar i fascisternas ungdomsrörelser. Autonomi avskaffades helt. Alla symboler som vittnade om nationalismen togs bort och förstördes. Den baskiska oligarkin spelade en mycket central roll i undertryckandet av den baskiska nationalismen. I likhet med de navarriska karlisterna hade denna klass givit de upproriska generalerna sitt fulla stöd från början. Även i Baskien hade kriget varit ett inbördeskrig, och nu såg oligarkin tillfället att en gång för alla “operera bort den nationalistiska svulsten ur den baskiska kroppen”²³.

Förtrycket, exilen och svälten hindrade uppkomsten av en organiserad opposition under den frankistiska diktaturens första och hårdaste år. Baskerna upplevde deras territorium som militärt ockuperat av en illegitim spansk stat. Dualismen, vi mot dem, förskanskade sig ytterligare som en del av den baskiska politiska och kulturella verkligheten. Faktumet att de etniska känslorna och politiska intressena inte kunde uttryckas genom legitima kanaler gjorde att frustrationen hos baskerna växte ytterligare, speciellt som PNV i exil och äldre nationalister i Spanien höll sig passiva. Yngre nationalister sökte nya radikala sätt att uttrycka sin etniska identitet och bekämpa Francoregimen²⁴.

2.3.3 ETA bildas

Efter inbördeskriget växte baskerna upp i ett klimat av fysiskt och symboliskt våld där baskerna fick stämpeln som förrädare. Detta klimat förstärktes genom överförandet från äldre till yngre personer av det historiska minnet förknippat våld mot Baskien. Segmentet av den baskiska befolkningen som valde att bruka våld mot de spanska “ockupationsstyrkorna” förstods, om inte helt stöddes, av andra. Detta bidrog ytterligare till att kulturen av våld spred sig i Euskadi. Denna kultur av våld är den mest direkta orsaken till ETA-terrorism²⁵.

Åren mellan 1951 och början av 1960-talet har betecknats som “det dystra årtiondet”. Motståndsrörelsen inne i Euskadi var lamslagen. Samtidigt gick det baskiska medvetandet och språket kraftigt tillbaka. Francoregimen bedrev en intensiv spansk indoktrinering som tack vare de nya massmedierna var synnerligen effektiv. Och så hade det begynnande “ekonomiska undret” som

²¹ Puig i Scotini, sid 53-54.

²² Ibid, sid 56-57

²³ Puig i Scotini, sid 61, Andersson, sid 144.

²⁴ Shabad & Llera Ramo, sid 419.

²⁵ Ibid, sid 422.

på nytt skulle förvandla Euskadi till ett av de rikaste områdena i Spanien, fått den spanska invandringen att ta fart igen. Det var i detta klimat av förtryck, förtvivlan och nationalistisk uppgivenhet som ETA kom till, organisationen som i mitten av 60-talet skulle utlösa den andra nationalistiska vågen i Baskien²⁶.

ETA:s tillblivelseprocess tog lång tid, nästan åtta år. Det hela startade med att en grupp studenter i Bilbao började träffas regelbundet för att studera Euskadis historia och läsa baskiska. Året var 1951 och två år därefter gav de ut en underjordisk tidskrift. Denna kallades EKIN (att göra) och innehöll återkommande angrepp på PNV som anklagades för passivitet. Den kritiska inställningen till PNV hindrade å andra sidan inte att EKIN-gruppen år 1955 tillsammans med ungdomarna inom PNV bildade en politisk organisation, Euzko Gastedi (Baskisk ungdom) som kom att fungera som nationalistpartiets ungdomsförbund. Ledaren för PNV inne i Euskadi, Juan de Ajuriaguerra uppfattade emellertid Euzko Gastedi som ett hot och året därpå uteslöts en av de ledande inom EKIN-gruppen, Benito del Valle. Splittringen kunde nu inte längre undvikas. Bakom del Valle tågade en majoritet av Euzko Gastedis medlemmar ur förbundet. Den 31 juli 1959 bildade de en ny politisk sammanslutning Euskadi ta Askatasuna (Baskien och friheten) ETA hade fötts²⁷.

2.3.4 ETA:s utveckling

De första ETA-aktivisterna föreställningsvärld kretsade kring Sabino de Aranas tänkande, men hade även Irland, Israel, Kuba och Algeriet som inspirationskällor. Däremot hämtades inte idéerna från Marx, Lenin eller Mao. ETA blev inte socialistiskt förrän senare. De två grundläggande elementen i ETA:s ursprungliga ideologi var a) de sju baskiska provinsernas fullständiga självständighet från Spanien och Frankrike och b) att befrielsekampen måste föras med vapen i hand²⁸.

1962 skrevs en bok som skulle bli av stor betydelse för ETA:s fortsatta utveckling, Vasconia av Federico Kruwig. Där framställdes det ursprungliga baskiska samhället som ett idealsamhälle, fritt från förtryck och sociala olikheter. Det politiska budskapet var att det lyckliga och harmoniska tillståndet kunde återställas om baskerna skakade av sig det spanska oket. Detta måste ske med våld. En ny mening gavs åt Sabina Aranas tankar om ockupation genom att identifiera det med kolonialism och en revolutionär strategi skrevs som baserades på tredje världens kamp mot kolonisationen. Denna modell legitimerade ETA:s bruk av våld som revolutionär krigsföring mot spanska staten²⁹.

Den strategi som än idag ligger till grund för mycket av ETA:s militära verksamhet antogs på ETA:s fjärde kongress som hölls i hemlighet inne i spanska Euskadi år 1965. Strategin kallades för "aktion-repression-aktion". Den gick ut på att med olika våldsaktioner provocera myndigheterna till att ytterligare skärpa förtrycket, så att allt flera skulle finna kampen berättigad och söka sig till ETA. Man tänkte sig att processen skulle fortgå i spiral och förr eller senare leda till att hela det baskiska folket reste sig mot de "utländska kolonialherrarna"³⁰.

1965 genomförde ETA sin första halvlyckade väpnade aktion. Bara några dagar senare föll ledaren för kommandot i polisens händer och de övriga medlemmarna måste fly till Frankrike. Slaget kom att lamslå ETA:s militära verksamhet i över ett år. Under tiden skakades ETA av sina första inre konflikter och organisationen fick en ny ledning. Denna betraktade kampen för socialismen som viktigare än kampen för den nationella befrielsen och tog mer eller mindre öppet avstånd från den väpnade kampen. Det var fråga om en rejäl kovändning som inte kunde orsaka annat än våldsamt

²⁶ Puig i Scotini, sid 66.

²⁷ Puig i Scotini, sid 66-68. Shabad & Llera Ramo, sid 425-426

²⁸ Puig i Scotini, sid 69, De Azaola, volym 2, sid 857.

²⁹ Puig i Scotini, sid 69, Shabad & Llera Ramo, sid 427-427.

³⁰ Ibid, sid 70. Ibid, sid 427.

kritik. På våren 1966 lämnade de ETA i protest mot den nya ledningens "españolism" (spanskvänlighet) och "reformism"³¹.

Motsättningarna mellan den nya ledningen och alla som förblev den gamla linjen trogna (majoriteten) nådde sin kulmen på ETA:s femte kongress 1967 som inleddes med att hela ledningen uteslöts. Det var på denna kongress som ETA kom att bestämma sin ideologiska hemvist inom vänstern och sin organisatoriska uppbyggnad. ETA definierade sig nu helt entydigt som en "socialistisk befrielsefront" med den dubbla målsättningen att befria Euskadi från imperialismen och det baskiska "arbetande folket" från kapitalismen. Organisationen uppdelades i fyra "fronter", den politiska, den kulturella, den sociala och den militära. Det var en direkt imitation av Vietnams uppbyggnad och återspeglade det faktum att ETA fortsatta att betrakta Euskadi som en koloni. Befrielsekampen borde föras enligt samma principer som i Algeriet och Vietnam. Kongressen år 1967 blev också en vändpunkt för ETA i två andra avseenden. Det var nämligen nu som organisationens väpnade kamp kom igång på allvar och som man vann sin stora popularitet bland baskerna. ETA:s växande prestige framgick med all tydlighet i samband med de väldiga sorge-demonstrationer som ägde rum för att hedra minnet av ETA:s första martyr i kampen, den 22-årige Tzabi Echevarrieta, som föll offer för civilgardets kulor den 7 juni 1968³².

Bland de faktorer som gjorde det möjligt för ETA att expandera bör i första hand nämnas det stöd man började få från den baskiska kyrkan genom att denna protesterade mot polisvåldet och ställde samlingslokaler, gömställen, sjukvård mm till deras förfogande. Vad ETA:s rekryteringsbaser beträffar, så låg dessa (förutom bland studenterna) i prästseminarierna och i de nya kulturella föreningar som hade börjat växa fram sedan intresset för de gamla traditionerna och euskeran plötsligt vaknat i Baskien³³.

Den 2 augusti 1968 utförde ETA sitt första överlagda, politiska mord. Offret var Melitón Manzanas, en poliskommissarie inom den "politiskt-sociala brigaden", Francos fruktade politiska polis. Dådet utgjorde en hämnd för Echevarrietas död och ledde nästan omedelbart till att undantagstillstånd proklamerades i Guipúzcoa och till att regimen ytterligare skärpte lagstiftningen mot politiska brott. Vågen av repressalier drabbade folk helt utan åtskillnad och kunde inte annat än väcka avsky hos allmänheten³⁴.

På våren 1969 lyckades polisen gripa ett flertal av ETA:s ledande kadrer i två bakhåll och organisationen blev i det närmaste tillintetgjord i Euskadi³⁵.

När ETA i augusti 1970 höll sin sjätte kongress var det dags för en ny organisations-sprängning. Utanför hamnade denna gång den ortodoxa falangen (med knappt ett dussintal aktivister) som framöver kom att verka vid sidan om det officiella ETA (ETA VI) De uteslutna antog namnet ETA V för att markera att de stod på samma grund som ETA:s femte kongress. De behöll detta namn tills ETA VI 1972 försvann från den politiska arenan 1975 då man åter kallade sig för ETA³⁶.

På hösten 1970 beslöt regimen att ställa de ledande ETA-aktivisterna inför en summarisk krigsrätt i Burgos. Det var denna beryktade Burgosprocess som åter placerade ETA i händelsernas centrum och som gjorde det möjligt för den slagna, splittrade och villrådiga väpnade organisationen att göra politisk comeback. Regimens avsikter med processen var dels att ta hämnd för Manzanas död och dels statuera exempel för den övriga oppositionen i Baskien och andra delar av Spanien. De sex dödsstraff och 700 fängelseår som åklagaren yrkade på skulle, tänkte man sig, förlama allt organiserat motstånd mot regimen. Istället blev det tvärtom. Burgosprocessen utlöste den största

³¹ Puig i Scotini, sid 70.

³² Puig i Scotini, sid 70-71. Shabad & Llera Ramo, sid 428.

³³ Puig i Scotini, sid 71.

³⁴ Puig i Scotini, sid 72. Shabad & Llera Ramo, sid 428.

³⁵ Ibid, sid 72. Ibid, sid 428.

³⁶ Ibid, sid 72. Ibid, sid 429.

proteströrelse Spanien upplevt sedan inbördeskrigets slut och slutade med ett förödmjukande bakslag för Franco som till sist blev tvungen att benåda de dödsdömda baskerna³⁷.

Efter Burgosprocessen var den politiska situationen i Euskadi ytterst gynnsam för ETA eftersom praktiskt taget alla basker nu betraktade Baskien som en förtryckt nation och ansåg att den väpnade kampen var fullt berättigad. Organisationens nya offensiv nådde sin kulmen med mordet på den spanske regeringschefen Luis Carrero Blanco den 20 december 1973, den sk operation Varulv. Den har av Stanley G Payne (1974) betecknats som "ett av den moderna historiens mest tekniskt perfekta politiska attentat"³⁸.

Attentatet kunde emellertid inte förhindra att ETA sprack igen i oktober 1974. De två organisationer som splittringen resulterade i kom att kalla sig för "det politiskt-militära ETA", ETA (pm), respektive "det militära ETA", ETA (m). Skillnaden mellan dem var att medan ETA (pm) höll fast vid uppfattningen att ETA måste bedriva både politisk och militär kamp, så ville ETA (m) koncentrera sig uteslutande på den militära kampen och lämna den politiska kampen åt den revolutionära vänster som höll på att uppstå i Euskadi. Den senares åsikter bottnade i de gjorda erfarenheterna att det i praktiken var mycket svårt att föra båda typer av kamp samtidigt och att det var farligt för organisationen att ha medlemmar som framträdde öppet. Trots dessa skillnader hade båda organisationerna samma politiska mål och samma strategi när det gällde folkets revolution³⁹. Varken den nya splittringen eller den händelse som hade utlöst den (ett attentat mot en cafeteria i Madrid som kostat 11 oskyldiga livet) kan sägas ha skadat ETA:s anseende i Baskien. I det övriga Spanien däremot passerade detta anseende sin zenit 1974.

För Baskiens del slutade Francoregimen med tre svarta år under vilka undantagstillstånden avlöste varandra och kriget mellan ETA och myndigheterna ytterligare trappades upp. Ultrahögern inledde ett privatkrig mot ETA, mot de radikala baskiska prästerna och mot alla som kunde misstänkas för nationalist sympatier osv.

När det gäller nationalismens egen utveckling bör det framhävas att det var under denna tid som ETA började att få konkurrens från nationalistiska krafter som var kritiska mot den väpnade kampen. Dessa hörde hemma inom det traditionella nationalistpartiet som nu såg sin stund nalkas, och inom vissa grupperingar bland den sk patriotiska vänstern⁴⁰.

1975 när demokratiseringsprocessen påbörjades intensifierades striden mellan ETA (m) och ETA (pm). Andra vägar att uppnå ETA:s mål började uppstå. ETA (pm) sökte delta i den politiska processen, ville börja förhandla med den spanska staten och, samtidigt, öka våldet för att förhandla fram en styrkeposition. Vid ETA:s sjunde kongress beslöt ETA (pm) att skapa ett vänsterparti. Detta påvisade ETA (pm):s strategi om att dela upp den politiska och militära makten och att lösa upp den militära grenen på sikt.

1976 bildades EIA, det baskiska revolutionära partiet. Detta parti var ett av flera radikala nationalistgrupper som bildades under denna tid. En annan grupp var Herriko Alderdi Sozialista Iraultzalea, det "populära socialistiska revolutionära partiet", som sympatiserade med ETA (m) och som senare blev kärnan av "antisystem"-koalitionen Herri Batasuna.

Mitt i denna politiska fragmentisering inom den nationalistiska rörelsen fanns fortfarande en önskan att bevara en viss mån av enhet. Behovet av fortsatt etnisk mobilisering och kampen om ETA:s legalisering ledde 1976 till Koordinadora Alberszale Sozialista, KAS, den socialistiska patriotiska koordinationskoalitionen, bildades. I slutet av 1976 godkände KAS det sk KAS-alternativet, vars ursprung var ETA (m):s åttapunkters manifest. Det alternativa program, som

³⁷ Puig i Scotini, sid 73. Shabad & Llera Ramo, sid 430.

³⁸ Ibid, sid 73. Ibid, sid 430.

³⁹ Ibid, sid 74. Ibid, sid 431.

⁴⁰ Puig i Scotini, sid 75.

framför allt bestod av radikala nationalistkrav, sattes senare som ETA (m):s huvudsakliga villkor för att kunna förhandla med den spanska staten⁴¹.

Både ETA (m) och ETA (pm) förkastade 1976-års reformlag och den spanska konstitutionen 1978, och fortsatte bruket av våld. Men under 1979-80, vid tiden för upprättandet av den baskiska autonomin, hade ETA (pm) kommit att acceptera att huvudsakligen agera politiskt och tagit på sig ledarrollen för Euskadiko Ezkerra (EE), en koalition av nationalistiska partier.

1981, kort efter kuppörsöket, upplöstes ETA (pm), och de medlemmar som ville fortsätta den väpnade kampen anslöt sig till ETA (m). Sedan dess har EE gått in i det baskiska socialistpartiet och aktivt deltagit i institutionaliseringen av den baskiska autonomin och i januari 1993 gick det samman med den baskiska grenen av socialistpartiet. I början av 80-talet fungera det också som en medlare mellan fd medlemmar av ETA (pm) och den spanska regeringen när det gällde social återanpassning för personer som inte var skyldiga till våldshandlingar⁴².

ETA (pm):s avhopp 1981 lämnade ETA (m) som den huvudsakligt ansvariga för terrordåd och detta resulterade i ett sjunkande antal terroraktioner. ETA (m) och det associerade politiska partiet Herri Batasuna fortsatte, trots den baskiska autonomin, att hålla fast vid sin syn att det fortfarande pågick ett krig mellan den spanska staten och Baskien och att våldshandlingar följer den etniska massmobiliseringen till dess att KAS-alternativet uppnås. Sedan 1981 har ETA (m) utvecklats till en hemlig armé som består av små celler med tre till fem medlemmar som har direkta förbindelser med den militära ledningen i Frankrike⁴³.

ETA:s historia har karaktäriserats av konflikter, kriser och förändringar. Ingen av ledarna har erhållit legitimitet under en längre tid. Framför allt har de interna stridigheterna gällt fyra huvudfrågor; prioritering av nationell kontra social frigörelse, vikten av massmobilisering och, efter Francos död, deltagande i demokratiseringsprocessen kontra väpnad kamp och hur man bäst sammanjämkar dessa två strategier, dvs relationen mellan den militära och politiska falangen och i vilken grad autonomin kan tillåtas och till sist, graden av samarbete med "spanska" politiska krafter. Beroende på tid och omständigheter har synen på dessa frågor överlappat varandra på olika sätt och har på så sätt lett till instabila och tillfälliga koalitioner mellan de olika ETA-fraktionerna. Men skillnaderna i ideologi har inte varit den enda källan till konflikt. Maktkamp mellan ledarna och uppdelningar i rang har ofta mindre bestämts av skillnader i ideologi och strategi än av vänskapsmönster och personliga bindningar till varandra. Med den växande "militariseringen" av ETA under 80-talet har de interna konflikterna tenderat att fokuseras på hur man skall svara på spanska statens- och andra politiska styrkors reaktioner. Allt eftersom det blivit svårare att hitta stöd, har den interna debatten över mål och strategier uppenbart minskat. Dess främsta mål har blivit själva organisationens överlevnad⁴⁴.

⁴¹ Shabad & Llera Ramo, sid 431-432.

⁴² Ibid, sid 433.

⁴³ Ibid, sid 433.

⁴⁴ Ibid, sid 437-438.

3. PARTER

3.1 Primära parter

ETA och spanska staten

3.2 Sekundära parter

Den baskiska och spanska befolkningen, de politiska partierna, franska staten, andra terroristorganisationer, offren för terrorvåldet.

4 SYMPTOM

4.1 Attityder till statens struktur

1977 var opinionen i *Spanien* när det gällde statens struktur delad. 46% föredrog en starkt centraliserad stat, 45% föredrog antingen en begränsad eller utvidgad regional autonomi, och endast 3% ville ge total självständighet åt vissa regioner. Under våren 1979, efter två års intensiv politisk debatt, stor mediauppmärksamhet och ökat våld från ETA, hade opinionen vänt för autonomi (56%) och centralisering (30%). Under 1982 skedde inga förändringar i mönstret avseende statens struktur.

I *Baskien* var opinionen den motsatta: 1977 föredrog 45% av baskerna en begränsad autonomi, 18% föredrog en högre grad av regionalt självstyre och 16% ville ha obegränsat självstyre. Två år senare föredrog en av fem basker obegränsat självstyre, och de som förespråkade autonomi hade minskat till 54%. Under 1982 var en fjärdedel av alla basker för självständighet och stödet för autonomi ökade med bara 3%⁴⁵.

Enligt Puig i Scotoni (1986) beror ETA:s minskade popularitet under 80-talet i första hand på att befolkningen är rädd att förlora det självstyre man trots allt har.

4.2 Attityder till ETA

Tabell 1 Föreställningar om ETA-terrorister (i procent)

	Basker			Spanjorer		
	1978	1979	1982	1978	1979	1982
<i>Terrorister är:</i>						
- Patrioter	13	15	16	4	6	2
- Idealister	35	32	38	17	17	11
- Manipulerade av andra	34	38	32	47	46	31
- Galna	11	9	29	18	17	32
- Vanliga kriminella	7	10	29	21	30	58

Källa: Shabad & Llera Ramo, sid 449. (Siffrorna adderar inte upp till 100%, då flera svarsalternativ kunde besvaras samtidigt.)

Baskernas åsikter om ETA stod också i motsatsförhållande till spanjorerna. Mindre än 20% av baskerna ansåg under åren 1978-79 att ETA-terroristerna var galna eller vanliga kriminella. Bara en av tre såg dem som manipulerade av andra. Istället såg nästan hälften av baskerna dem som patrioter eller idealister.

⁴⁵ Shabad & Llera Ramo, sid 448.

Spanjorerna hade å sin sida en mindre välvillig inställning. 1978 intog dock nästan majoriteten av spanjorerna en neutral hållning genom att anse terroristerna som manipulerade av andra⁴⁶. 1982 placerade sig 74% av spanjorerna som negativa i en elvagrädig skala som mätte sympati eller fientlighet mot ETA. (Motsvarande siffra 1979 var 62%). Endast 3% förehöll sig neutrala eller positiva.

Under 1982 växte också fientligheten mot ETA bland *baskerna*. De som placerade sig som negativa i skalan ökade från 53% 1979 till 82% 1982. Tre gånger så många basker sade sig nu också se ETA-terrorister som galna eller vanliga kriminella jämfört med 1979⁴⁷.

Tabell 2: Vem är ansvarig för politiskt våld, resp vad bör göras för att eliminera våldet? (1979, i procent)

	Basker	Spanjorer
<i>Vem är ansvarig för politiskt våld?</i>		
- Regionala grupper	11	16
- Extrema vänstergrupper	37	41
- Extrema högergrupper	46	44
- Regeringen	49	28
- Polisen	29	3
- Studenter/ungdomar	8	7
- Francoregimen	50	29
<i>Vad bör göras för att eliminera våldet?</i>		
- Acceptera terroristkraven	8	2
- Förhandla med ETA	43	20
- Upprätthålla ordning, inom lagens gränser	37	48
- Krig mot terrorismen	3	15
- Militärt styre	1	5
- Inget svar	13	10
n=	929	5439

Källa: Shabad & Llera Ramo, sid 451. (Siffrorna adderar inte upp till 100%, då flera svarsalternativ kunde besvaras samtidigt.)

Baskerna ansåg också i större grad än spanjorerna att ansvaret för det politiska våldet låg på regeringsnivå⁴⁸. I överensstämmelse med olikheterna i synen på terrorister och uppfattningen om vem som var ansvarig för våldet, var baskerna också mer för förhandling som ett sätt att upphöra med våldet⁴⁹. Det fanns ingen konsensus bland baskerna om autonomi eller politiskt våld under övergångsperioden till demokrati. Ändå, trots en ökning av våldet eller kanske på grund av det, var stödet för nationalistmålen höga, och ett stor del av baskerna såg positivt på ETA och ansåg att ett "krig" mot baskerna utkämpades.

⁴⁶ Shabad & Llera Ramo, sid 449.

⁴⁷ Ibid, sid 456.

⁴⁸ Ibid, sid 449.

⁴⁹ Ibid, sid 449.

Spanjorernas attityder under perioden visar på ETA:s uppenbara misslyckande att påverka attityderna i riktning mot försoning eller undertryckande, något som skulle ha passat ETA:s strategi. Istället föredrog nära hälften av spanjorerna att ordningen skulle upprätthållas inom lagens gränser⁵⁰.

En undersökning 1985 visade att *baskerna* fortsatte ha delade åsikter mot ETA. Å ena sidan menade 76% att våldets omedelbara upphörande skulle leda till positiva förändringar för Euskadi. På svar på en annan fråga trodde endast 16% att ETA skulle fortsätta att existera. Å andra sidan avlog endast 40% ETA:s och Harri Batasunas KAS-alternativ som bas för förhandlingar med den spanska staten. Endast 36% var för det spanska statens samarbete med Frankrike i kampen mot ETA, och 63% var för förhandlingar mellan centralregeringen i Madrid och ETA⁵¹.

Baskernas attityder framkommer tydligt ur valresultaten 1977-79. Baskiska nationalistpartier blev mer och mer dominerande och steg från 34 till 51%. Även om PNV hade majoriteten av rösterna som gick till nationalistpartierna och en pluralitet av de totala rösterna i Euskadi både 1977 och 1979, ökade stödet till de mer extrema nationalistgrupperna under perioden. Herri Batasuna, som för första gången presenterade kandidater, erhöll 15% av rösterna. Denna trend blev ännu tydligare vid det första valet till det baskiska parlamentet 1980. Trots allt uppnådde inte ett ensamt baskiskt parti majoritet, så att de kunde hävda att de var en ensam representant för det baskiska folket⁵².

För rädslan att förlora trovärdighet och stöd kunde PNV varken kunnat föra moderat politik eller vara för försonande mot den spanska staten. Effekten av ETA:s våld kan utläsas genom sympatin för ETA hos en ganska stor minoritet basker, av Herri Batasunas starka närvaro som en politisk "antisystem"-rival, mot PNV⁵³. Även mellan 1981 och 1985 fortsatte PNV sin ambivalenta hållning mot ETA och hade fortfarande inte fördömt ETA offentligt, trots ökad fientlighet mot ETA bland det baskiska folket. Den PNV-ledda regionala baskiska regeringen fortsatte att kritisera den spanska statens "krig" mot ETA. Partiet hade inte heller fullt ut samarbetat med centralregeringen när det gällde bruket av polismakten för att bekämpa ETA⁵⁴.

Mellan det tidiga och sena 80-talet hade den *baskiska* opinionen blivit ännu mer negativ till ETA och separatistiskt våld. Vid en undersökning 1987 svarade 80% att våld inte längre var nödvändigt för att uppnå politiska mål. Ändå menade en fjärdedel att ETA-terrorister var patrioter eller idealister, och 34% svarade inte. En baskisk regeringsstudie visade samma år att en knapp majoritet av baskerna fortfarande tyckte att KAS-alternativet fortfarande skulle gälla vid förhandlingar mellan den spanska staten och ETA. 63% ansåg att ett referendum avseende självbestämmande skulle förhandlas mellan parterna. Även om pro-ETA attityderna minskat, fanns det fortfarande en politiskt signifikant minoritet basker som på 80-talet fortfarande verkade obestämbara i deras åsikter och därför öppna för inflytande av ETA⁵⁵.

4.3 Parternas beteende

4.3.1 ETA:s beteende

ETA:s fasthållande av sina krav och den dramatiska ökningen av våld under Spaniens övergångsperiod mot demokrati, förhandlingarna om den baskiska autonomin samt valen till det regionala baskiska parlamentet (1977-1980) hade en signifikativ effekt på den spanska utvecklingen mot demokrati och speciellt mot den baskiska politiken, samhället och ekonomin. Utan tvekan innebar

⁵⁰ Shabad & Llera Ramo, sid 450.

⁵¹ Ibid, sid 458.

⁵² Ibid, sid 451.

⁵³ Ibid, sid 452.

⁵⁴ Ibid, sid 459.

⁵⁵ Ibid, sid 462.

ETA:s våld mot staten under de första åren av demokratiseringsprocessen en av de mest allvarliga utmaningarna för den nya regimen. Även om en del råder en stor tvetydighet om hur stort spanska statens stöd till anti-ETA-högerextremistgrupper varit och staten kritiserats för den spanska polisens tortyr av fängslade ETA-medlemmar, har den inte dukat under åt statsfinansierad terrorism för att slå ned ETA. ETA:s våld äventyrade övergången till demokrati och försenade demokratiseringsprocessen i Baskien⁵⁶.

När Franco levde sökte ETA att delegitimeras regimen, öka och mobilisera de baskiska nationalisterna och påvisa ineffektiviteten i den spanska statens underkuvande av baskerna. Trots demokratiseringsprocessen och beviljande av autonomi i Baskien, fortsatte ETA att genom våld söka mobilisera baskerna för att uppnå sitt fundamentala mål, ett självständigt Baskien, nu med delegalisering av den demokratiska regimen, inklusive den nya baskiska. ETA försökte uppnå sina mål genom att påverka attityderna och beteendet hos framför allt sex olika målgrupper; den spanska regeringen, militären, spansk folkopinion, det baskiska folket, speciellt de med nationalist sympatier, och ETA-anhängare och aktivister⁵⁷.

Under perioden 1981-1985, när PNV kontrollerade den baskiska statsapparaten och när den socialistiska regeringen kom till makten i Madrid, minskade graden av ETA-våldet betydligt. En av orsakerna var säkert ETA-pm:s upplösning 1981. Men andra faktorer som ledde till ett mindre gynnsamt klimat för våld var att den demokratiska regimen överlevde kuppen, att enpartiregeringarna, både i Madrid och Vitoria, dominerade och att institutionaliseringen av den regionala politiken hade påbörjats. Ändå fortsatte terroristattacker på en nivå som låg högre än på den sena Franco-perioden och fortsatte att ha negativ inverkan på det baskiska samhället och på den demokratiska regimen⁵⁸.

4.3.2 Spanska statens beteende

Övergångsperioden till demokrati 1975-1981 innebar en stor institutionell förändring i Spanien. 1976 kom en reform som bl a tillät bildandet av politiska partier. 1978 ratificerades den nya konstitutionen. Konstitutionen betonade den multinationella och multispråkliga karaktären av det spanska samhället och fastställde principen om hur övergången från en starkt centraliserad stat till regionala autonomier skulle utföras. Under hösten 1979 återfick Baskien den autonomi de förlorat vid Francos seger under inbördeskriget, och val till det baskiska parlamentet hölls i mars 1980. Samma år återfick Guipúzcoa och Vizcaya sitt system av skattprivilegier som tagits ifrån dem 1937⁵⁹.

Kombinationen av ETA:s våld och PNV:s ambivalenta hållning till frågan fick som konsekvenser att centralregeringen var tvingad att ge större medgivande till de baskiska nationalisterna jämfört med vad de spanska politikerna hade velat ge från början, annars hade legitimiteten och den framtida stabiliteten i den nya demokratin hotats⁶⁰.

Politiken som den socialistiska regeringen i Madrid drev under 80-talet som gick ut på kamp mot ETA visade sig synnerligen effektiv. Polisaktionerna nådde större resultat, samarbetet med den franska regeringen ledde till tillfångatagande, fängslande och deportation av ett stort antal ETA-terrorister. Vidare tilläts den autonoma baskiska polisen samarbeta med den de statliga säkerhetsstyrkorna i antiterroristaktiviteter⁶¹. Den spanska staten har ända fram till slutet på 80-talet varit ovillig att förhandla med ETA. Sedan dess har det dock skett en svängning.

⁵⁶ Shabad & Llera Ramo, sid 445-446.

⁵⁷ Ibid, sid 446.

⁵⁸ Ibid, sid 456.

⁵⁹ Ibid, sid 447.

⁶⁰ Ibid, sid 454.

⁶¹ Ibid, sid 463.

4.3.3 Sekundära parters beteende

4.3.3.1 De politiska partierna

De många som tävlande (inkl ETA) om stödet av den baskiska nationella rörelsen, skapade invecklade relationer som karaktäriserades av både intensiv konflikt och beroende. Under demokratiseringsprocessen manifesterades detta beteende av det mest moderata av de baskiska nationalistpartierna (PNV). Även om de inte fick egen majoritet av rösterna vid valet i Euskadi 1977 och 1979, innebar dess plurala ställning att partiet skulle vara den huvudsakliga representanten för baskisk nationalism under konstitutionsprocessen och förhandlingarna om autonomi. I båda fallen betedde sig representanterna för PNV som ett hot mot förhandlingarna. I protest mot den nya konstitutionen lämnade de det spanska parlamentet, Las Cortes, under omröstningen om den nya konstitutionen och rekommenderade sina väljare att avstå från att rösta. Både EE och Herri Batasuna förkastade den nya konstitutionen. Därför deltog endast 45,5% av baskerna (mot 67,7% av spanjorerna) i valet. Endast 31,3% av baskerna, jämfört med 59,4% av spanjorerna röstade ja och 23,8% röstade emot⁶².

Efter PNV:s seger i det regionala valet 1984, där dess väljarstöd ökade med 4%, stod partiet inför svåra interna konflikter. I utbyte mot socialistiskt stöd i vissa legislativa frågor i det regionala parlamentet, förband sig PNV och PSOE att upprätthålla konstitutionen, autonomi och andra relaterade lagar och beslut. Dessutom kom båda partierna överens om ett samarbete för att bekämpa terrorismen och att öppet stödja den spanska konstitutionen mer än tidigare. I mars 1985 fördömde den baskiska regeringen för första gången öppet ETA. Anledningen var ETA:s mord på chefen för den autonoma baskiska polisen. I en anonym motion bad det baskiska parlamentet ETA lägga ner sina vapen och bad det baskiska folket att inte tillmötesgå terroristerna⁶³.

Från 1985 har ETA opererat i en mindre vänligt sinnad politisk miljö. PNV och EE har blivit mer och mer fördömande i sin attityd mot våldet. Dessutom ledde spänningar inom PNV till en schism inom partiet 1986 och ett nytt politiskt parti, Eusko Alkartasuna (EA) bildades. Den baskiska nationalismen blev ännu mer fragmenterad, eftersom nu fyra partier tävlade om väljarna. Dessa partier blev mer upptagna med inre rivalitet och skydd av sina positioner än med sin relation till ETA⁶⁴.

4.3.3.2 Frankrike

Baskien har en lång gräns mot Frankrike som är svår att kontrollera. Basker bor på båda sidan gränsen och franska basker har en lång tradition av solidaritet med ETA. Under den värsta förföljelsen av ETA-medlemmar under Francotiden befann sig många i exil och under tidiga sextioalet fungerade Frankrike som tillflyktsort och operationscenter för ETA. Franska kyrkan hjälpte till att legitimisera den baskiska kampen mot Francoregimen och gav möjlighet för ideologisk utbildning till vissa ETA-ledare. Efter mordet på Carrero Blanco 1973 förändrades franska statens attityd till ETA. En betydelsefull orsak till den förändrade attityden var det ökade våldet i Frankrike utfört av Iparretarrak, den mest aktiva av de fransk-baskiska terroristgrupperna. Det ökade våldet, godkännandet av den spanska konstitutionen 1978, Baskiens autonomi 1979, och Spaniens inträde i EU och NATO ledde till att den franska statens attityd till ETA hårdnade. Detta har resulterat i att de flesta medlemmarna i ETA:s exekutivkommitté antingen har fängslats eller deporterats, och mellan 1986-1988 har fler än 200 ETA-aktivister överlämnats till spanska regeringen. Den franska policyn

⁶² Shabad & Llera Ramo, sid 452.

⁶³ Shabad & Llera Ramo, sid 461.

⁶⁴ Shabad & Llera Ramo, sid 462.

har betydligt försvårat ETA:s möjlighet att utföra väpnade aktioner och skapat interna organisationsproblem⁶⁵.

5 OFÖRENLIGHET

Konflikten mellan de primära parterna gäller Baskien som territorium och dess självbestämmande. Från början var ETA:s mål att uppnå baskiskt oberoende och stärkande av den baskiska kulturen och språket. Dessa mål fortsätter att stå i centrum av ETA:s ideologiska program, fempunktsprogrammet, det sk KAS-alternativet, som sedan mitten på 70-talet anger minimikraven för att upphöra med våldet:

1. Reformering av 1978-års spanska konstitution, så att Baskien ges rätt till självbestämmande.
2. Territoriell integritet åt alla Baskiens provinser i Spanien, vilket innebär en revidering av 1979-års autonomistatut så att Navarra införlivas med med Euskadi.
3. Att det baskiska språket (Euskera) skall bli det officiella språket.
4. Ovillkorlig amnesti för alla ETA-medlemmar i fängelse eller i exil och tillbakadragande av polis och militär från Baskien.
5. Den sista punkten hänför sig till arbetarnas villkor och uttrycker solidaritet med arbetarklassen⁶⁶.

Sedan ETA:s tillkomst har de orsakat mer än 500 mord, skadat mer än 1 000 människor, genomfört ett 60-tal kidnappningar, ett stort antal bomdåd, väpnade rån och ökat sin "revolutionära taxering"⁶⁷. För spanska staten ligger den subjektiva oförenligheten i att en organisation inte har rätt att utöva våld för att uppnå sina mål i en stat med ett fungerande och representativt statsskick, en demokrati. Sedan övergången till demokrati har Baskien givits en hög grad av självbestämmande genom sin autonomi, och förändringar skall ske på demokratisk väg.

Enligt Wallensteen (1994) är det svårt att acceptera att grupper som använt vapen mot samhället ges företräde framför valda representanter, våld får inte löna sig bättre än demokratiska metoder. Det politiska arbetet skall belönas inom den etablerade ramen och aktioner utanför denna ram skall bestraffas. Vidare råder det enligt Wallensteen en internationell enighet om att gränser inte får ändras med våld. Därför får också oförenligheten ett strukturellt perspektiv.

6 MAKTRELATIONER

Den spanska staten har som främsta maktresurs den legitima rätten att använda våld för att förhindra terrordåd. En statsmakt behövs för att, med visst begränsat våld, upprätthålla basfunktionerna i samhället som ger medborgarna frihet från personliga övergrepp och möjlighet till egen utkomst⁶⁸. Samarbetet med t ex Frankrike och andra organ, t ex Interpool, i jakten på ETA-aktivisterna är ytterligare en maktresurs som påvisar det demokratiska systemets syn på terrorism.

Även om ETA:s terroristaktioner framför allt riktat sig mot polisen och militären har ett stort antal civila människor drabbats. ETA uppträder hotfullt, genom mord på demokratiska politiker och oskyldiga, utför bombraider, sabotage, rån och utkräver "revolutionära skatter" från enskilda företagare och banker. ETA:s våld har skapat ett klimat av rädsla i Baskien, som i sin tur har lett till en spiral av tystnad, speciellt bland väljarna till de spanska politiska partierna⁶⁹. Det hotfulla klimatet kan beskrivas som den främsta maktresursen för ETA. Genom våld vill de driva fram repressalier

⁶⁵ Shabad & Llera Ramo, sid 443-444.

⁶⁶ Shabad & Llera Ramo, sid 411. Puig i Scotoni, sid 81. Gustafsson, sid 256.

⁶⁷ Shabad & Llera Ramo, sid 441.

⁶⁸ Wallensteen, sid 63.

⁶⁹ Shabad & Llera Ramo, sid 454.

från staten för att på så sätt öka den etniska mobilisering. Detta perspektiv kommer också fram i Zartmans modell av rationella aktörer, där maktmedel kan leda till en upptrappning av konflikten eftersom en eller flera parter kan vidta motåtgärder⁷⁰.

En ytterligare maktresurs har ETA genom sitt samarbete med andra terroristorganisationer, där de får sin "revolutionära skolning", tillgång till vapen, mm.

7 DYNAMIK

De förvarnande signalerna på konflikten kan utläsas ur historien. Baskerna har under långa perioder varit förhållandevis självständiga och oberoende och haft egna privilegier i de sk fueros. De har upplevt sig själva som en egen ras, med ett eget språk. Industrialiseringen och den påföljande invandringen spädde ytterligare på den etniska mobiliseringen och nationalismen. Efter att Franco kommit till makten utsattes baskerna för en förföljelsekampanj som tog sig uttryck i ett grymt förtryck genom bl a avrättningar, tortyr och summariska rättegångar och långa fängelsestraff. Många tvingades fly. Den tidigare uppnådda autonomi avskaffades. Ur denna förföljelse föddes ETA.

En polarisering av den baskiska opinionen till ETA:s fördel skedde vid den första ETA-martyrens död, under Burgosprocessen och vid demokratiseringsprocessen efter Francos död, då samtidigt ETA:s våld tog fart och ökade ytterligare. Turbulens och osäkerhet rådde, de radikala nationalistisympatierna polariserades ytterligare och kravet på självständighet växte. När Franco levde sökte ETA delegitimera regimen och öka den baskiska mobiliseringen genom att påvisa ineffektiviteten i den spanska statens repressalier till en växande opposition. Trots demokratiseringen fortsatte ETA med våldet för att mobilisera baskerna.

Förklaringar till effekten av ETA:s våld efter Francoregimens upplösning ligger i ett komplext, dynamiskt mellanspel mellan fyra huvudsakliga faktorer som tillsammans definierar strukturen i vilken ETA verkade; ETA:s inneslutande i en öppen pluralistisk politisk miljö, där flera nationalistgrupper tävlade om stöd och legitimitet och där mer moderata baskiska riktningar vann dominans; graden av svaghet och instabilitet i den dominerande politiska koalitionen vid ett givet ögonblick; graden av folkets stöd för ETA; och effektiviteten av regeringens svar på våld. Sättet på hur dessa fyra faktorer samverkade varierade i tid⁷¹.

Under slutet på 80-talet och under 90-talet har opinionen vänt till ETA:s nackdel. En förklaring bör vara att demokratin har fått fotfäste, samtidigt har fragmenteringen inom den nationalistiska rörelsen ökat ytterligare.

Konflikten har upp- och nedtrappats allt efter hur ETA:s interna organisation sett ut och på så sätt påverkat det dynamiska förloppet. Trots autonomi och demokratiskt styrelseskick vägrar ETA att ge upp sina ursprungliga krav för att upphöra med våldet. Burtons resonemang att en av parterna kan vara oförmögen till konfliktlösning på grund av egna inre konflikter tycks stämma väl med ETA. Burton menar vidare att frustrationen kan finnas hos ena parten vilket leder till konflikt med andra parten, som därmed blir ett oskyldigt offer eller syndabock. I detta fall skulle konflikten inte nödvändigtvis ha sin grund i en dispyt mellan dem, utan uppstå ur en dispyt inom den egna sidan. Konflikten mellan parterna kan inte lösas med mindre än att den inre konflikten, inom den egna parten, får sin lösning⁷². ETA har, under hela sin existens, haft interna konflikter över ideologi och vilka medel som skall användas för att nå målen. De har saknat förmågan att kompromissa fram lösningsförslag, därav alla splittringar och utbrytningar till olika falanger.

⁷⁰ Wallensteen, sid 45.

⁷¹ Shabad & Llera Ramo, sid 463.

⁷² Wallensteen, sid 41.

8 LÖSNINGSFÖRSLAG

8.1 Territoriell konfliktlösning

Wallenstein (1994) visar på sju generella modeller för konfliktlösning:

1. att den territoriella frågan inte längre upplevs som viktig för parterna
2. att territorier kan delas
3. att någon form av byte äger rum
4. att omstridda områden ställs under gemensam kontroll
5. att det omtvistade området ställs under annan kontroll
6. genom användning av en internationell konfliktlösningsmekanism, t ex skiljedom
7. genom att tvistefrågan glöms bort⁷³.

Spanien är en ung demokrati, drygt 20 år gammal. Demokratiprinciperna har förankrats hos folket ju längre tiden gått och även om Baskien inte har obegränsat självbestämmande finns dock en hög grad av självbestämmande genom sin autonomi. ETA:s syfte att mobilisera folket bör bli svårare att uppnå. Enligt Gustafsson (1995) har folk allt mer öppet börjat visa sin avsky för terroristdåden. Vidare sker ofta massdemonstrationer mot våldet i hela landet, inklusive i Baskien. Genom den långtgående autonomi i Baskien ser människor att förändringar kan ske på demokratisk väg. Den territoriella frågan har redan, för åtminstone sekundära parter, minskat i betydelse och kan kanske på sikt glömmas bort.

Den andra modellen, att dela territorier, kan enligt Wallenstein vara svårt i ett demokratiskt klimat. Det största problemet är regionen Navarra, där endast 17,6% av befolkningen är basker. Majoriteten i Navarra är enligt Gustafsson inte intresserade av baskiskt självstyre.

Baskien kan genom sin autonomi redan sägas vara under gemensam kontroll, då den har regional statsapparat med ansvar för alla områden utom försvaret, valuta- och tullpolitiken, utrikeshandels- och utrikespolitiken vilket ligger på den spanska staten.

8.2 Förhandling

Under 80-talet har såväl centralregeringen i Madrid som den autonoma i den baskiska huvudstaden Vitoria tagit olika initiativ för att nå en uppgörelse för att slut på våldet i Baskien. Ett av dessa var det som togs av den förre lehendekarin Carlos Garaikoetxea i januari 1983 när han inbjöd representanter för det baskiska socialistpartiet PSE-PSOE och Herri Batasuna till samtal om en fredsplan som kan sammanfattas i fem punkter:

1. Alla politiska krafter i Euskadi skulle enas om det angelägna i att våldet upphör.
2. De separatistiska uppfattningarna skulle erkännas som fullt legitima.
3. Man skulle söka efter en snabb och rättvis lösning på Navarrafrågan.
4. Självstyrets maximala omfattning för den som förband sig att lämna den väpnade kampen skulle utökas.
5. De olika formerna av strafflindring för den som förband sig att lämna den väpnade kampen skulle utökas.

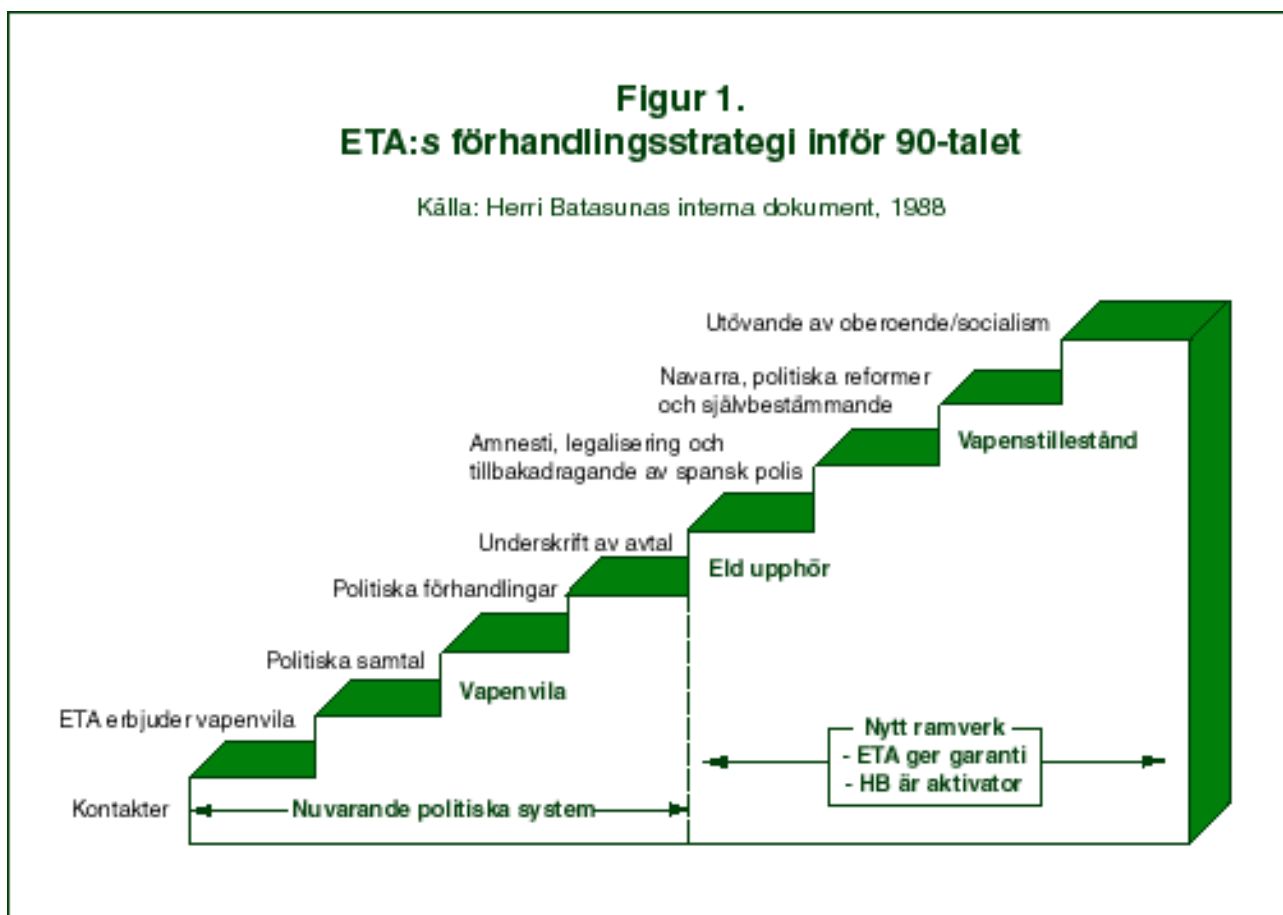
Herri Batasuna accepterade inbjudan och likaså socialistpartiet. Ledaren för PSE, Txiki Benegas, ställde dock som krav för att sätta sig vid samma bord som Herri Batasuna att inget blod fick spillas medan samtalen pågick. Men den 2 januari föll en civilgardist offer för en granat som avfyrats av ETA och PSE bröt samtalen.

Sedan PSE-PSOE och PNV i januari 1985 kunde träffa en "historisk överenskommelse" om att i fortsättningen samarbeta i regeringsarbetet och i kampen mot ETA, synes utsikterna för att våldet skall ta slut ha ökat något. Ett av orsakerna för detta är att PNV:s aktiva deltagande i kampen mot

⁷³ Ibid, sid 110-115.

ETA på sikt måste beröva organisationen det passiva folkliga stöd som är en av de viktigaste förutsättningarna för ETA:s existens.

Som en konsekvens av det förändrade politiska klimatet i Baskien under 80-talet har centralregeringen öppet börjat använda en annan strategi för att få stopp på ETA-våldet. För första gången visade Madrid öppet att de var beredda på att förhandla med ETA. Som svar på regeringens länge hållna motstånd mot förhandlingar svarade ETA med en motkommuniké där de tog avstånd på kravet om icke-våld under förhandlingar, istället deklarerade de att vapenvilan endast kunde ske när KAS-alternativen var uppfyllda⁷⁴.

Källa” Shabad & Llera Ramo, sid 434

Även om ETA har svängt i sin strategi inför 90-talet och genom sitt politiska parti, Herri Batasuna, är beredda att sätta sig vid förhandlingsbordet, kan man utläsa av figur 1 ovan, att medlet våld fortfarande hänger samman med massmobilisering till dess att samtliga mål är uppnådda.

Den 10 november 1987 skrev alla politiska partier i Cortes (inklusive PNV och EE) under en “pacto de estado” mot terrorism, så att det skapades en konsensus för regeringen att driva sin differentierade politik mot ETA. 12 januari 1988 skrev alla partier (utom HB), efter intensiva och svåra förhandlingar, under en historisk överenskommelse mot våld i Baskien. Kort därefter erbjöd ETA vapenstillestånd om regeringen ville ta upp förhandlingar med dem. Dessutom släppte ETA sitt krav på KAS-alternativet som bas för diskussionerna, och gick med på, för första gången, att tillåta politiska representanter delta i samtalen. Efter tre månader utan våld meddelade regeringen att de var beredda på att återuppta kontakterna med ETA-ledare i exil. Dessa händelser har lett till en mer optimistisk syn på terrorn i Baskien.

⁷⁴ Shabad & Llera Ramo, sid 463.

I en undersökning 1988 angav 75% av de svarande i Euskadi att ETA:s position hade försvagats under de senaste åren. 56% menade att det var mycket troligt eller troligt att förhandlingar skulle leda till ett slut på terrorismen. (I Spanien som helhet trodde endast 29% att förhandlingar skulle leda till ett slut på terrorismen). Kidnappningen av en baskisk industriledare i slutet på februari 1988, ledde återigen till ett abrupt slut på förhandlingarna och underminerade förväntningarna på ett slut på våldet⁷⁵.

ETA:s beteende under slutet av 80-talet reflekterades av de förändrade omständigheterna. Å ena sidan var de villiga att kasta sina villkor åt sidan när det gällde samtal med spanska staten, vilket visade att organisationens ledarskap hade insett att ETA:s position hade försämrats när det gällde att rekrytera nya medlemmar, att utföra aktioner och att det folkliga stödet hade minskat. Å andra sidan var det bättre att förhandla medan ETA fortfarande kunde orsaka någon skada och nå vissa medgivanden från den spanska staten. Vad som också framkom var att ETA ytterligare hade delats mellan den hårda linjen och mer moderata element. Det var med de senare som spanska staten försökte förhandla. Vad skulle förhandlingar kunna leda till? Troligtvis skulle ETA bli reducerad till den mest våldsamma kärnan, en grupp militanta som först och främst skulle se till organisationens överlevnad. Och även om inte valresultatet för Herri Batasuna skulle minska nämnvärt, skulle troligtvis ETA-sympatisörerna i Euskadi reduceras till en icke-signifikant minoritet. ETA:s våld skulle inte upphöra helt, men dess påverkan på den demokratiska processen och på det baskiska samhället skulle bli mindre allvarligt⁷⁶.

8.3 Framtiden

ETA:s terroristverksamhet verkar inte ha minskat sedan jag kom till Spanien vid årsskiftet 1993-1994. Vid regimskiftet förra året när Partido Popular (PP) vann valet utlovade den nya regeringen hårda tag mot terrorismen och det första ETA svarade med var ett mordförsök på PP:s partiledare José María Aznar. Terrordåden fortsätter. Förra veckan (97-04-12) sprängdes två av ETA:s madridceller, och en hel arsenal av vapen hittades. Cellerna visade sig ha förgreningar med Tyskland och vad man erfar vara Bader Meinhof. Vid en presskonferens uttalade sig företrädare för regeringen att förgreningen med Bader Meinhof har att göra med att ETA har svårare att rekrytera medlemmar. Det fortsatta våldet stämmer väl med Shabad & Llera Ramos resonemang att ETA blivit reducerad till den mest våldsamma kärnan som fört och främst ser till organisationens överlevnad.

Från att tidigare ha riktat attacker främst mot polis och militär övergår nu terrorn mer och mer mot allmänheten. Förra sommaren genomfördes en rad bombdåd mot semesterorter i syfte att skada Spaniens rykte. En ny form av terrorism har börjat sprida sig i Baskien. Grupo Y, vilka närmast kan liknas vid legister, ser som sin uppgift att sprida allmän terror i Baskien genom gatuvåld, speciellt när någon åtgärd riktas mot ETA.

Enligt Gustafsson (1995) har en spricka uppstått inom ETA under senare år. Äldre medlemmar som sitter fängslade har tagit avstånd från terrorn, de vill inte se Baskiens frihet uppnådd genom lemlästning av oskyldiga kvinnor och barn. Förutsättningarna för väpnat motstånd har ändrats på demokratins. De flesta basker är emot ETA:s terror och även det politiska nationalistpartiet Herri Batasuna förlorar röster vid varje val.

Puig i Scotoni (1986) menar också att ETA:s stöd hos den baskiska allmänheten har minskat avsevärt och var under 1986 praktiskt taget begränsat till de 157 163 väljare (15% av väljarkåren) som röstade på Herri Batasuna. (Partiet har under de senaste åren pendlat mellan 10-15%). Anledningen är i första hand att befolkningen är rädd att förlora det självstyre man har men även att man är trött på våldet och att ETA under de senaste åren utfört aktioner och brukat metoder som

⁷⁵ Shabad & Llera Ramo, sid 464.

⁷⁶ Ibid, sid 465.

varit direkt anstötliga. Han säger vidare att ETA har förlorat operativ kapacitet sedan de gick miste om fristaden i franska Baskien, men är ändå inte slaget. I Euskadi är steget fortfarande mycket långt mellan att "inte stödja" ETA och att "aktivt hjälpa" polisen mot ETA. Den vanliga attityden är att man ställer sig "neutral" i kampen mellan polisen och ETA. Så länge denna attityd består och ETA fortsätter att ha det aktiva stödet från tio-tusentals sympatisörer, kommer det finnas förutsättningar för organisationen att fortsätta "kriget" mot den spanska staten.

På lång sikt kommer kanske ETA lyckas med sin massmobilisering, men denna gång så att folkopinionen helt vänds emot dem, allt i takt med att de riktar sina attacker mot "civila mål" och att demokratin får ytterligare fotfäste. Förhoppningsvis kan konflikten glömmas bort och den territoriella frågan inte upplevas att vara av vikt för baskerna längre.

9 FAKTABILD

9.1 Landet och folket

Baskien:

Yta: 20.439 km².

Provinser:

Vizcaya, Spanien, 2217 km²

Guipúzcoa, Spanien, 1997 km²

Alava, Spanien, 3047 km²

Navarra, Spanien, 10.421 km²

Labourd, Frankrike, 741 km²

Basse-Navarre, Frankrike, 1263 km²

Soule, Frankrike, 753 km².

Innevånare: ca 2,5 miljoner, vilka representerar 7,5% av den totala befolkningen i Spanien⁷⁷.

9.2 Författning

I Spaniens moderna författning delas landet upp i 17 Comunidades Autónomas, självstyrande gemenskaper. Dessa i sin tur uppdelas i 50 provinser, som i sin tur består av cirka 8 000 kommuner. Provinsernas inflytande i parlamentet, Las Cortes, är stort. Parlamentet består av två kammare, kongressen och senaten. Senaten består av 208 senatorer och 49 särskilda ledamöter som väljs av parlamenten ute i landet. Kongressens 350 deputerade väljs i allmänna val i hela landet⁷⁸.

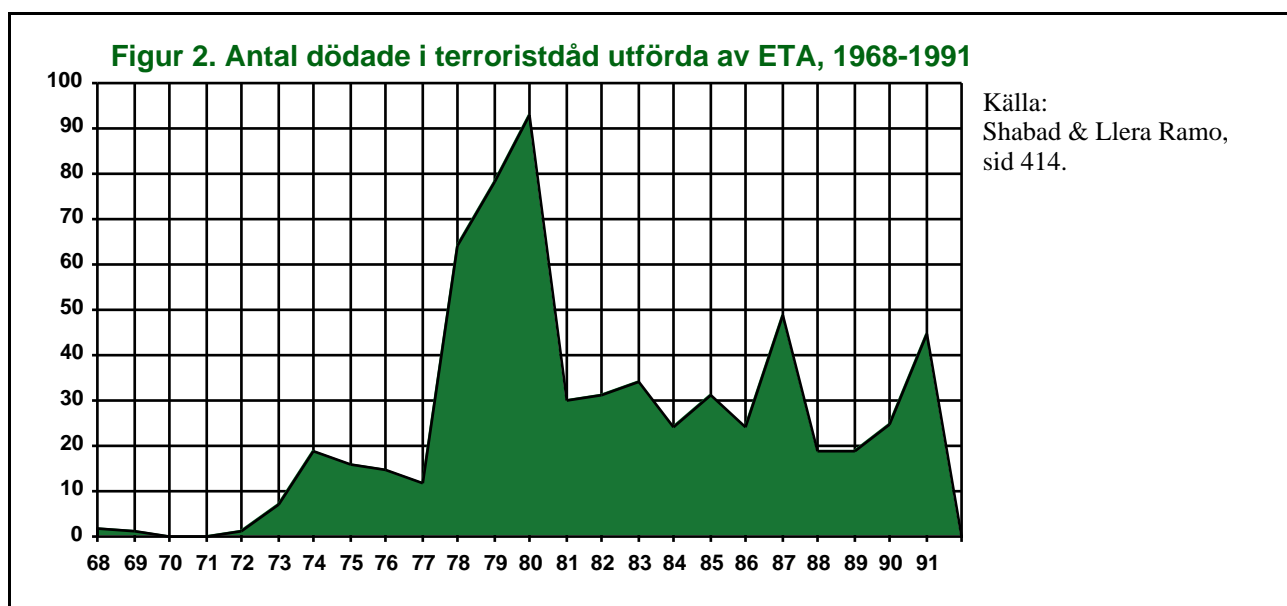
Euskadi (Vizcaya, Guipúzcoa och Alava) har sedan 1980 en egen regering och ett eget parlament med betydande befogenheter inom alla områden utom försvaret, valuta- och tullpolitiken, utrikeshandels- och utrikespolitiken. Baskernas rätt till autonomi står inskriven i den spanska grundlagen sedan 1978. I den nya demokratiska författningen som Spanien fick detta år erkänns baskerna som en av Spaniens tre sk historiska nationaliteter vid sidan av katalanerna och galicierna i nordvästra Spanien. Det självstyre Baskien numera har regleras av den autonoma författningen, Estatuto de Guernica, som antogs av baskerna i en folkomröstning den 25 oktober 1979⁷⁹.

⁷⁷ Puig i Scotoni, sid 9.

⁷⁸ Gustafsson, sid 254-255.

⁷⁹ Puig i Scotoni, sid 75.

9.3 Antal dödade i terroristdåd utförda av ETA, 1968-1991

9.4 Antal dödade i terroristdåd 1968-1991, totalt

Av ETA: 639

Av extrema högergrupper: 74

Av GAL: 25 (medlemmarna bestod av polis och militär och var aktivt stödda av den då socialistiska regeringen (PSOE-Gonzales)

Av andra: 132 (inkl aktivister som dödats i sina egna aktioner eller genom polisaktioner)⁸⁰.

9.5 Klassificering av ETA:s dödsoffer 1968-1991

Polis: 45,1%

Militär: 13%

Vanliga medborgare: 34,9%

ETA-medlemmar: 3,9%

Lokalpolitiker: 2%

Industrimän: 1%

Nationella politiker: 0,1%⁸¹.

9.6 ETA:s medlemsantal

Clark (1984) har uppskattat ETA:s medlemsantal till som lägst mellan 6-70 personer under ETA:s första år, mellan 200-600 under 60-talet, mellan 100-400 under 70-talet och ca 500 medlemmar 1981. Spanska polisen räknade med ca 20 operativa kommandon med ca 90 aktivister under 1984 som sedan minskade till mindre än 50 aktiva medlemmar år 1988. Vidare visar polisanteckningar att de mest våldsamma terroristerna mellan 1983-1988 bestod av 4 personer, som ensamma svarade för 70% av alla mord under samma period⁸².

⁸⁰ Shabad & Llera Ramo, sid 441.

⁸¹ Ibid, sid 442

⁸² Ibid, sid 438-439

Referenser:

Andersson, S O: *Francisco Franco*. Malmö, Bengt Forsbergs förlag. 1967.

de Azaola, J M: *Vaconia y su destino. II Los vascos ayer y hoy, volumen 1 & 2*. Ediciones Castilla S.A. 1976.

Crenshaw, M (Editor): *Terrorism in Context*. Kapitel 10: Shabad, G, Llera Ramo, F, J: *Political Violence in a Democratic State: Basque Terrorism in Spain*. Pennsylvania, The Pennsylvania State University Press. 1995.

Gustafsson, T: *Madrid, staden som aldrig sover*. Stockholm, Carlssons bokförlag, 1995.

Puig i Scotoni, P: *Baskien och Katalonien: Den långa vägen till självstyre*. Lund, Kursverksamhetens förlag, 1986.

Wallensteen, P: *Från krig till fred. Om konfliktlösning i det globala systemet*. Lund, Almqvist & Wiksell Förlag AB. 1994.

Bilaga

Baskien

Historisk-kronologisk översikt:

200 f Kr: De första historiska notiserna om baskerna.

31 f Kr: Romarna lägger de baskiska områdena under sig.

200-talet: Romarna drar sig tillbaka från de norra delarna av det baskiska territoriet.

400-talet: Baskerna blir praktiskt taget oberoende.

500-talet: Strider med västgoterna och frankerna.

600-talet: Grevskapet Vasconia: baskerna behärskar området mellan floderna Ebro och Garonne.

700-talet: Araberna etablerar sig i Ebros slätt och intar Pamplona. Kamp mot den kristna "ministaten" Asturien och det karolingiska väldet.

778: Slaget vid Roncesvalles.

800-talet: Iñigo Arizta grundar kungariket Pamplona. Fortsatt kamp mot franker och asturer.

900-talet: Kungariket Pamplona blir kungariket Navarra. Sancho Garcés I avbryter de fredliga förbindelserna med araberna och förvandlar sitt rike till en kristen stat.

1000-talet: Navarras storhetstid. Sancho III härskar över nästan hela det kristna Spanien.

1076: Navarra styckas sönder av Kastilien och Aragonien.

1100-talet: García el Restaurador återupprättar kungariket Navarra. Araberna drivs definitivt ut från La Ribera.

1200-talet:

1234: Den baskiska kungaätten dör ut och Navarra råkar in i den franska intressesfären. Guipúzcoa och Vizcaya hamnar under kastilianskt herravälde.

1285: Navarra införlivas med Frankrike.

1300-talet:

1328: Navarra åter oberoende.

1332-87: Carlos II av Navarra deltar i hundraåriga kriget på Englands sida. Därefter hamnar Navarra under kastilianskt inflytande.

1332: Alava ansluter sig till Kastilien och får i gengäld omfattande privilegier.

1342: Vizcayas särrättigheter och privilegier kodifieras i el Fuero Viejo de Vizcaya.

1400-talet:

1425: Blanca I av Navarra gifter sig med Katalonien/Aragoniens arvtogare Joan II.

1441: Blanca dör och ett grymt inbördeskrig mellan anhängarna av Joan - agramonteses - och anhängarna av hennes och Blancas son Carlos av Viana - beamonteses - bryter ut.

1448: Staden Mondragón i Guipúzcoa brinner ned i samband med de blodiga släktfejden mellan aide nagusiak.

1479: Den tillfälliga personalunionen mellan Navarra och Katalonien/Aragonien upplöses. Striderna mellan agramonteses - den pyreneiska adeln - och beamonteses - bönderna och städerna i Navarra - blossar upp på nytt.

1500-talet: Den äldre baskiska industrins storhetstid. Baskerna spelar en ledande roll i Spaniens stormaktspolitik.

1512: Hertigen av Alva ockuperar Navarra.

1515: Navarra (utom Basse-Navarresom förblir oberoende) införlivas med Spanien men behåller en omfattande autonomi.

1526-27: Samtliga invånare i Vizcaya och Guipúzcoa blir förklarade hidalgos (adliga, frälse)

1529: Guipúzcoas autonoma myndigheter bestämmer att alla som deltar i Juntas Generales måste behärska spanskan i tal och skrift.

1589: Basse-Navarre blir en del av Frankrike.

1600-talet: Ekonomisk tillbakagång.

1613: I syfte att beröva bönderna deras politiska inflytande, beslutar Vizcayas Junta General att alla som inte kan läsa och skriva spanska hädanefter inte skall få bli juntaledamöter.

1631-34: Saltrevolten. Bönderna och hantverkarna i Vizcaya reser sig mot Olivares försök att belägga saltimporten med skatt och Juntas Generales undfallenhet gentemot centralmakten. Olivares tvingas att ge upp.

1700-talet: Sociala konflikter. Vizcaya och Guipúzcoa i spetsen för den spanska upplysningen.

1718-26: Den första machinada: bönderna i Vizcaya och Guipúzcoa reser sig i protest mot Filipe V:s försök att avskaffa tullfriheten.

1756: La Sociedad Vascongada de Amigos del País - Spaniens första "upplysta" förening - bildas.

1766: Den andra machinada: bönderna och hantverkarna går till storms mot jauntxos som spekulerar i spannmålspriserna. Fader Larramendi - den förste nationalisten - dör.

1771: La Sociedad Vascongada grundar el Seminario de Vergara, det första sekulariserade gymnasiet i Spanien.

1789: Den franska nationalförsamlingen avskaffar de tre fransk-baskiska provinsernas sär rättigheter och självstyrande institutioner med de baskiska representanternas samtycke.

1800-talet:

1804-07: La Zamacolada: folkligt uppror mot Godoys försök att införa värnplikten i Vizcaya. Provinsen ockuperas militärt.

1808-13: Napoleon avskaffar självstyret. Baskerna deltar i det spanska frihetskriget.

1833-39: De baskiska provinserna blir det första karlistkrigets viktigaste krigsskådeplats.

1837: Liberalerna avskaffar de självstyrande baskiska institutionerna.

1839: 31 augusti. Överenskommelsen vid Vergara: Espartero förpliktigar sig att respektera Fueros mot att karlisterna lägger ned vapnen.

25 oktober: Fueros bekräftas men med förbehållet att de inte får äventyra monarkins konstitutionella enhet: den baskiska suveräniteten erkänns inte längre.

1841: Navarraparlamentet förlorar sin lagstiftande makt. Iparraguirre komponerar Gernikako Arbola.

1857: Protester mot en skollag som berövar de lokala institutionerna rätten att utse lärarna.

1862: Kyrkan skapar ett gemensamt biskopsstift för de tre vascongadiska provinserna.

1872-76: Det tredje karlistkriget: nästan hela Baskien i karlisternas händer.

1876: Självstyret i de vascongadiska provinserna avskaffas. Värnplikten införs och baskerna åläggs skyldigheten att betala skatt.

1880-talet: Vizcaya industrialiseras. Invandring. Bilbaos industribälte blir den spanska socialismens starkaste fäste.

1892: Sabino de Arana utger den första nationalistiska skriften.

1894: Socialisterna i Bilbao utger tidningen La Lucha de Clases ("Klasskampen") där Arana sägs vara ett redskap för jesuiterna. PNV bildas.

1898: Arana blir invald i Vizcayas landsting.

1899: Regeringen och oligarkin slår tillbaka mot Arana.

1900-talet:

1901: Banco de Vizcaya och Banco Hispano-Americano grundas.

1902: Arana fängslas.

1903: Arana dör.

1904-08: PNV expanderar.

1907: Revista Internacional de Estudios Vascos.

1911: Den nationalistiska fackföreningsrörelsen börjar utvecklas.

1914-17: Gyllene tider för den baskiska industrin.

1917-19: Det första nationalistiska genombrottet. Klyftan mellan oligarkin och nationalisterna vidgas.

1918: Den baskiska språkakademin.

1921: Den nationalistiska rörelsen splittras.

1923: De baskiska företagarna hälsar Primo de Riveras statskupp med tillfredsställelse. Baskismen tar sin tillflykt till den kulturella sfären.

1930: Den nationalistiska rörelsen återförenas. Det nya PNV håller sig utanför kampen för att störta monarkin. Acción Nacionalista Vasca (ANC), ett litet icke-klerikalt nationalistiskt parti bildas.

1931: Nationalisterna för en kampanj för baskiskt självstyre som kulminerar i utarbetandet av ett förslag till baskisk författning. Förslaget kritiserar av vänstern och ANC på grund av dess klerikala karaktär. PNV i valkoalition med karlisterna.

1932: Ett nytt autonomiförslag utarbetas av den baskiska vänstern. Nationalisterna accepterar det men inte karlisterna. Samarbetet mellan PNV och karlisterna avbryts. Navarra hamnar utanför autonomiförhandlingarna.

1934-36: PNV orienterar sig mot mitten. Partiet ställer sig neutralt i den spanska vänsterns oktoberrevolution. Högerregeringen i Madrid förhalar autonomiförhandlingarna. Separatisterna inom PNV bryter sig ur partiet.

1936: Förhandlingarna om autonomi återupptas efter folkfrontens seger. Det fascistiska upproret slås ned i Vizcaya och Guipúzcoa men lyckas i Alava och Navarra.

September: Fascisterna erövrar San Sebastián och Irun och når fram till floden Deva.

1 oktober: Det spanska parlamentet godkänner autonomi.

7 oktober: Aguirre blir president i en koalitionsregering med den baskiska vänstern.

1937: 31 mars: Fascisterna inleder offensiven mot Euskadi.

26 april: Tyska bombplan raserar Guernica.

19 juni: Bilbao kapitulerar. Tiotusentals basker går i landsflykt. Autonomi avskaffas.

September: Sveket vid Santoña.

1943: Euzko Naya.

1944: Den baskiska regeringen omorganiserar sig i exilen.

1945: Alla de demokratiska baskiska krafterna samlas bakom Aguirre.

1947: De första stora protestdemonstrationerna.

1951: Politisk generalstrejk: PNV:s sista aktion.

1951-64: Det dystra årtiondet.

1956: Baskisk världskongress i Paris.

1957: Ungdomen överger PNV.

1959: ETA föds. Det ekonomiska undret börjar.

1960: Aguirre dör. Det baskiska prästerskapet börjar revoltera.

1962: Vasconia: ETA:s ideologi börjar ta form. Arbetarrörelsen återuppstår.

1963: Polisen spränger ETA.

1964: PNV återupptar den fredliga kampen mot regimen. ETA kommer på fötter igen. De radikala prästerna ansluter sig till en olaglig fackförening.

1965: ETA:s första kongress inne i det spanska Euskadi. ETA:s första väpnade aktion. De första motsättningarna inom ETA. Den baskiska kulturen börjar blomma på nytt.

1967: ETA:s femte kongress: ETA får sin definitiva ideologiska profil. 20 präster fångas. ETA får sin första martyr.

1968: Kriget mellan ETA och polisen börjar på allvar. Undantagstillstånd i Guipúzcoa.

1969: Strejkvåg. Polisen står tillfälligt ut ETA.

1970: ETA:s andra sprängning. Burgosprocessen.

1971: ETA återuppstår starkare än någonsin.

1973: Carrero Blanco mördas av ETA.

1974: Konflikten mellan den spanska staten och den baskiska kyrkan når sin höjdpunkt när biskopen i Bilbao, Antonio Añoveros berör i en predikan det baskiska folkets rättigheter. Attentatet mot cafeteria Rolando i Madrid: ETA spricker i ETA (pm) och ETA (m).

1975: Undantagstillstånd i Euskadi. Ultrahögern ökar trycket. Antiterroristlagen. Franco dör.

1976: Våldet trappas upp. Massdemonstrationer mot polisvåldet och den begränsade amnestin.

1977: Regeringen utvidgar amnestin men fortfarande utan att omfatta ETA-aktivisterna. Kampen för amnestin, attentaten och polisvåldet fortsätter.

1978: ETA tillkännager sina villkor för att lägga ner vapnen. Euskadi får en provisorisk, autonom regering - el Consejo General Vasco (CGV). Den första lagliga Aberri Eguna firas utan incidenter av 200.000 människor. PNV godkänner inte den nya spanska författningen. Våldet fortsätter.

1979: Euskeraundervisningen i skolan blir tillåten. ETA (pm) genomför en kampanj mot turismen i Spanien. De tre vascongadiska provinserna får självstyre. ETA fortsätter dock kampen. Den baskiske exilpresidenten Leizaola återvänder till Baskien och överlåter den historiska legitimiteten till CGV:s president.

1980: PNV vinner valet till det autonoma parlamentet.

Källa: Pau Puig i Scotini; Baskien och Katalonien. Den långa vägen till självstyre. (1986), sid 164-185